

تأثیر آموزش به کمک نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی و روخوانی قرآن

دکتر حسین مؤمنی مهموئی^{۱*}، دکتر مجید پاکدامن^۲، یارمحمد رشید صیدآباد^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۴/۳۰

تاریخ پذیرش: ۹۳/۶/۱

چکیده

در پژوهش حاضر، تأثیر نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی و روخوانی قرآن دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی بررسی شده است. جامعه آماری، شامل کلیه دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی شهرستان خواف است که ۴۰ نفر از آنها از طریق روش نمونه‌گیری خوشه‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. روش پژوهش، نیمه‌آزمایشی بود؛ ابزار استفاده‌شده دو پرسشنامه محقق‌ساخته روخوانی قرآن کریم و پرسشنامه انگیزش تحصیلی مک اینرنی و سینکلایر بوده است. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل کوواریانس و نیز نرم‌افزار SPSS-۱۹ تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد که: نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی، روخوانی قرآن و نیز بر بخش‌خوانی، شمرده‌خوانی و روان‌خوانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد. پس نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» را می‌توان از یک سو به‌عنوان یکی از راهکارهای مناسب برای پیشرفت درس قرآن پیشنهاد کرد. از سوی دیگر، می‌توان از آن برای افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان استفاده کرد.

کلیدواژه‌ها: انگیزش تحصیلی، درس قرآن، نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن».

۱. باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد تربت حیدریه، دانشگاه آزاد اسلامی، تربت حیدریه، ایران m.momenimahmouei@yahoo.com

۲. گروه علوم تربیتی، واحد قاینات، دانشگاه آزاد اسلامی، قائنات، ایران m.pakdaman87@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد رشته علوم تربیتی، گرایش آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قاینات، ایران r.yarmohammad54@yahoo.com

مقدمه

خداوند متعال در ابتدای سوره «الرحمن» می‌فرماید: «الرحمن علم القرآن» و نیز در اولین آیه نازل شده بر پیامبر (ص)، از او می‌خواهد: «إقرء» و پیامبر پاسخ می‌دهد: خواندن نمی‌دانم! آنگاه خداوند، خواندن را توسط جبرئیل به پیامبر خاتم می‌آموزد. این گونه است که خداوند متعال، اولین معلم قرآن است. پیامبر (ص) در طول رسالت خود، به‌ویژه در سال‌های آغازین، با تلاوت آیات و بیان مطالب لازم درباره آنها، قرآن کریم را به اصحاب خود می‌آموختند. کتابت آیات وحی، زیر نظر پیامبر (ص)، توسط برخی از یاران خاص ایشان انجام می‌شد. حفظ و قرائت آیات کریمه و به‌تدریج آموزش قرآن کریم، از مهم‌ترین تلاش‌های همه مسلمانان در عصر نزول قرآن است. پس از صحابه، تابعین نیز به آموزش قرآن همت گماشتند. اندک اندک، این سنت حسنه رواج یافت، به‌نحوی که در طول تاریخ، مسلمانان، تعلیم و تربیت فرزندان خود را با قرآن کریم آغاز می‌کردند.

به‌تدریج در جوامع اسلامی، برای آموزش قرآن، نهادها و تشکیلات خاصی به‌وجود آمد. آموزش قرآن کریم از سال ۱۳۲۳ ه.ش. در آموزش و پرورش آغاز شد و در همین سال، طی بخشنامه، درس قرآن کریم جزء مواد درسی دوره ابتدایی قرار گرفت و از آن به بعد، در پایه‌های سوم تا ششم ابتدایی تدریس می‌شد. با تحول در نظام آموزشی کشور در قبل از انقلاب اسلامی و تبدیل آن به سه دوره تحصیلی، قرآن در دوره راهنمایی نیز آموزش داده شد. (نوشه‌پور و همکاران، ۱۳۸۵)

با تمامی این تفاسیر و تلاش‌هایی که آموزش و پرورش برای بهبود وضعیت آموزش درس‌ها انجام داد، هنوز هم وضعیت آموزش قرآن مطلوب نبود و از طرفی، اهداف دیگر آموزش قرآن که مهم‌ترین هدف آن در دوره ابتدایی، کسب مهارت روخوانی است، برآورده نشد (دیودار، ۱۳۹۱). روخوانی قرآن، یعنی شناخت حرکات و علامات برای قرائت الفاظ و آیات کلام‌الله و هدف از یادگیری روخوانی، همانا انس با قرآن و داشتن توانایی برای قرائت آیات قرآن کریم است (نوشه‌پور و همکاران، ۱۳۸۵). مهم‌ترین چالش آموزش قرآن در دوره ابتدایی، ناتوانی برخی از آموزگاران

در رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان است (دیودار، ۱۳۹۱).

انسان موجودی نیازمند آفریده شده است و انگیزه‌ها نیز در بسیاری از جهات، در ارتباط با نیازها بررسی می‌شوند و رفتار انسان را جهت می‌دهند. تا از این طریق، انسان بتواند خود را با محیط پیرامون و نیز نقش درونی‌اش هماهنگ و سازگار کند و رشته همه‌جانبه‌ای را به‌وجود آورد و به بالندگی و فرهیختگی برسد. (جمشیدی، ۱۳۷۶)

انگیزش، پدیده‌ای است که تحت‌تأثیر چهار عامل قرار دارد که عبارت‌اند از: موقعیت (محیط محرک‌های بیرونی)، مزاج (حالت و وضعیت درونی ارگانیزم)، هدف (هدف رفتار، منظور و گرایش) و ابزار (ابزار دستیابی به هدف). انسان‌ها برای دستیابی به اهداف، نیازها و غرایز خود انگیزش لازم را کسب می‌کنند. در خصوص جویندگان علم و دانشجویان، انگیزش تحصیلی اهمیت خاصی دارد. با این انگیزه، افراد تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت‌آمیز یادگیری و پیشرفت تحصیلی کسب می‌کنند. بنابراین، می‌توان گفت که انگیزش، دلایل رفتار افراد را نشان می‌دهد و مشخص می‌کند که چرا آنها به روش خاص عمل می‌کنند. رفتار دارای انگیزه رفتاری با انرژی، جهت‌دار و دنباله‌دار است. (یوسفی و همکاران، ۱۳۸۸)

انگیزش تحصیلی، به‌طور کلی به انگیزه‌ها، نیازها و عواملی اطلاق می‌شود که باعث حضور یک فرد در محیط‌های آموزشی و کسب یک مدرک تحصیلی می‌شود. (کلارک و شروت، ۲۰۱۰؛ به نقل از اژه‌ای و همکاران، ۱۳۹۰)

آیزنر در مقاله‌ای به نام «نوع مدرسی که ما نیاز داریم»، مشکلات مدارس امروز را یادآوری می‌کند و می‌گوید: مدارس امروز، تنها بر روی مهارت‌های دانش، فهمیدن ... یعنی همان حیطه‌های سطوح پایین شناختی تأکید دارند؛ درحالی‌که، این مهارت‌ها ذاتاً دارای ارزش نیست و از نظر تعلیم و تربیت، تهی از ارزش‌اند». در کشور ما که مدعی استقلال است و خلاقیت، ابتکار، تولید ایده‌ها و اندیشه‌های نو برای رشد و ارتقای عملی آن اهمیت بسزایی دارد، به‌راستی، چقدر در نظام آموزشی ما به این مهم توجه شده است؟ (نسرین‌دوست، ۱۳۸۶؛ به نقل از

لاری، ۱۳۹۱).

ابزار و رسانه‌های آموزشی و کمک‌آموزشی، یکی از لوازم فرایند یادگیری است. هرچه این ابزار و رسانه‌ها تنوع و جذابیت بیشتری داشته باشد، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزاید. برخی از این رسانه‌ها به معلم، برخی به دانش‌آموزان و برخی به هر دو اختصاص دارد. از سوی دیگر، برخی در ساعات رسمی آموزش به کار گرفته می‌شود و امکان تعمیق یادگیری را فراهم می‌آورد، و بعضی دیگر در اوقات غیررسمی به کار می‌رود که موجب علاقه بیشتر دانش‌آموزان به موضوع یادگیری می‌شود و توانایی آنها را ارتقا می‌بخشد. در برنامه جدید آموزش قرآن، سعی بر آن است که ضمن بهره‌گیری از وسایل و ابزار رایج آموزش قرآن، رسانه‌های جدیدی نیز به کار گرفته شود تا موجب جذابیت آموزش و افزایش علاقه دانش‌معلمان و دانش‌آموزان به قرآن کریم و یادگیری آنان شود. نرم‌افزار آموزشی، شکل دیگری از وسیله و کتاب کمک‌آموزشی است که در یک محیط چندرسانه‌ای و با استفاده از روش‌های جذاب، مطالب مورد نظر را در اختیار دانش‌آموز یا معلم قرار می‌دهد. نرم‌افزار آموزشی، مانند کتاب کمک‌آموزشی می‌تواند از سوی عموم مؤسسات پژوهشی و آموزشی در شیوه‌های متنوع تولید شود و برای استفاده عموم علاقه‌مندان به بازار عرضه شود. بدیهی است که رعایت استانداردها و ویژگی‌های خاص در تولید این نرم‌افزارها ضروری است. (انوشه‌پور و همکاران، ۱۳۸۵)

در این زمینه، به کارگیری صحیح نرم‌افزارهایی که در حد توانایی فهم دانش‌آموزان و براساس تجارب حاصل از تدریس، طراحی شده باشند و قدرت مانور و تحلیل شاگرد را در طرح و حل مسائل بالا ببرند و نیز به فراگیرنده، امکان کنترل و بازخورد همزمان بدهند و یادگیری فعال قرآن را برای دانش‌آموزان تسهیل کنند، می‌تواند تا حدود زیادی مشکل تدریس معلمان را کمتر و یادگیری به‌همراه بینش را برای دانش‌آموزان ساده‌تر کند. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن»، ویژه پایه سوم ابتدایی، توسط مؤسسه فرهنگی یاسین تهیه شده است که معاونت فناوری ارتباطات و اطلاعات و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی

آموزشی وزارت آموزش و پرورش هم آن را تأیید کرده است. بر این اساس، در این پژوهش، سعی بر آن است که تأثیر نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر میزان انگیزش تحصیلی و روخوانی درس قرآن دانش‌آموزان پایه سوم بررسی شود.

پژوهش‌های متعددی پیرامون آموزش قرآن انجام شده است، اما درباره آموزش قرآن به کمک نرم‌افزار آموزشی، پژوهشی انجام نگرفته است (محقق به آن دست نیافته است). در اینجا به برخی پژوهش‌های مرتبط اشاره می‌شود.

طاهری (۱۳۷۷) مطالعه‌ای انجام داد تا به سؤال‌های طرح ارزشیابی برنامه جدید آموزش قرآن کریم که به‌طور آزمایشی در تعدادی از مدارس مناطق نوزده‌گانه تهران اجرا شده بود، پاسخ دهد. برخی نتایج عمده طرح نشان داد دانش‌آموزان کلاس‌های آزمایشی، در حفظ هفت سوره از جزء سی‌ام قرآن (مطابق محتوا) موفق بودند. دانش‌آموزان کلاس‌های آزمایشی در روخوانی قرآن (مطابق با محتوا و روش ارائه‌شده) به‌طور نسبی موفق شدند، هرچند این موفقیت کمتر از حد انتظار برنامه بود. میان عملکرد دانش‌آموزان کلاس‌های گروه آزمایشی (افراد تحت آموزش برنامه جدید) با گروه گواه در فعالیت‌های حفظ، روخوانی و درک معنای سه آیه از قرآن، تفاوتی چشمگیر و بالاتر از حد انتظار به‌دست نیامد.

نتایج پژوهش رهبری‌نژاد نشان می‌دهد که دانش‌آموزان در حفظ خواندن برخی سوره‌ها مشکل داشتند و در دستیابی به مهارت قواعد روخوانی قرآن (مورد نظر برنامه) چندان موفق نبودند؛ به‌علاوه، حجم کتاب با مقدار زمانی که برای تدریس آن پیش‌بینی شده است، تناسب ندارد. (رهبری‌نژاد، ۱۳۸۰)

پژوهش طاهری و دانشور (۱۳۸۰)، نشان داد در حوزه مهارت‌های روخوانی، خواندن شبیه نوارهای آموزشی و دریافت مفهوم پیام‌های قرآنی، تحقق اهداف برنامه با مشکلاتی مواجه بود. دانش‌آموزان به شنیدن و تکرار دسته‌جمعی آیات قرآن علاقه خاصی نشان می‌دادند. حجم زیاد و سنگین محتوای روخوانی بر اجرای موفقیت‌آمیز برنامه تأثیر منفی داشت. مکانیکی و محدودبودن روش‌های آموزش برنامه به‌عنوان مانعی در راه

شد که تفاوت معناداری میان این دو گروه و به سود گروه آزمایشی وجود داشته است.

الیوت^۲ (۲۰۱۰)، در پژوهشی تحت عنوان «چندرسانه‌ای در مدارس»، تأثیر آموزش مبتنی بر وب - انیمیشن بر یادگیری علوم، زبان، خواندن را در دانش‌آموزان کلاس سوم و پنجم و هشتم بررسی کرد. دانش‌آموزان گروه آزمایش با استفاده از انیمیشن و گروه گواه به روش سنتی آموزش دیدند. یافته‌ها حاکی از آن بود که عملکرد گروه آزمایشی بیش از حد متوسط و بهتر از عملکرد گروه گواه بوده است.

از یافته‌های پژوهش‌های فوق، می‌توان استنباط کرد که احتمالاً نرم‌افزارهای آموزشی در میزان انگیزه پیشرفت، انگیزه تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است.

بنابراین، هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی تأثیر آموزش به کمک نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی و روحانی قرآن دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی شهرستان خواف است. به این سبب، فرضیه‌های زیر تدوین شد:

۱. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.
۲. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روحانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.
- ۱-۲. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر بخش‌خوانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.
- ۲-۲. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر شمرده‌خوانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.
- ۲-۳. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روان‌خوانی قرآن دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی تأثیر مثبت دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش، مداخله‌ای (شبه‌آزمایشی) است. جامعه آماری مورد پژوهش، کلیه دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی در

مشارکت آموزگاران و ارائه ابتکارات آنان شناخته شده است. گلزاری (۱۳۸۳) نشان داد که استفاده از نرم‌افزار کمک‌آموزشی، به‌تنهایی در افزایش یادگیری دانش‌آموزان، در مقایسه با روش تدریس سنتی، اثرگذارتر است. استفاده از دست‌سازها نیز به‌تنهایی در افزایش یادگیری دانش‌آموزان، در مقایسه با روش تدریس سنتی، مؤثرتر است.

شیخ‌زاده و مهرمحمدی (۱۳۸۳) با انجام پژوهشی در مدارس عادی ابتدایی شهرستان ارومیه نشان دادند که آموزش از طریق نرم‌افزار رایانه‌ای سازنده‌گرایی، باعث افزایش انگیزه و مهارت حل و طرح مسئله در دانش‌آموزان دختر پایه چهارم در مقایسه با روش تدریس غیررایانه‌ای می‌شود.

مهدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی، تأثیر نرم‌افزار طراحی‌شده با رویکرد فراشناخت بر خودراهبری دانش‌آموزان دوره ابتدایی را بررسی کردند. یافته‌ها نشان می‌دهد که بین نمرات خودراهبری دانش‌آموزان گروه‌های آزمایش و گواه، تفاوت معناداری وجود دارد. یافته‌های پیرامون مؤلفه‌های فرعی خود - راهبری، بیانگر این است که بین نمرات دانش‌آموزان گروه‌های آزمایش و گواه در مؤلفه «خود - مدیریتی»، «رغبت در یادگیری» و «خود - کنترلی» تفاوت معناداری وجود دارد.

دادمهر (۱۳۹۱) در پژوهشی، تأثیر استفاده از نرم‌افزار آموزشی «میشا و کوشا» را بر انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر پایه پنجم دوره ابتدایی بررسی کرد. نتایج نشان داد که استفاده از نرم‌افزار آموزشی «میشا و کوشا» بر مؤلفه‌های انگیزه پیشرفت (جز جهت رفتار: روی‌آوری یا اجتناب) و پیشرفت تحصیلی درس علوم دانش‌آموزان پسر پایه پنجم تأثیر مثبت دارد.

در پژوهشی دیگر که المخلافی^۱ (۲۰۰۶)، با عنوان «تأثیر یادگیری زبان به کمک رایانه بر پیشرفت و انگیزش دانش‌آموزان دبستانی در درس زبان انگلیسی، به‌عنوان زبان خارجی در امارات متحده عربی» انجام داد، مشخص

1. Almekhlafi, A.

2. Elliot, S.

(مقیاس انگیزش بیرونی) با میانۀ ۵۰ / ۰ به دست آمد.

پیش‌آزمون و پس‌آزمون محقق ساخته برای سنجش روخوانی دانش‌آموزان در درس قرآن

ابتدا برای گرفتن پیش‌آزمون و پس‌آزمون روخوانی قرآن که همان آزمون معلم ساخته است (دو نمونه آزمون به عنوان پیش‌آزمون و پس‌آزمون مد نظر است)، اهداف رفتاری و آموزشی هر یک از دروس قرآن که در قسمت روش کار کلیه دروس ذکر شده است، با استفاده از کتاب مبانی و روش آموزش قرآن دوره ابتدایی که به تازگی تألیف شده است، و براساس جدول عناوین مواد درسی و موضوعات پایه سوم برای درج در کارنامه توصیفی، استخراج و مشخص شد. پس از مشخص ساختن اهداف رفتاری و آموزشی برای هر درس به طور جداگانه، اهداف به سؤال تبدیل شدند (با تأکید بر روایی صوری و محتوایی آن، به طوری که محتوا و اهداف آن درس را به خوبی اندازه‌گیری کند). سپس، سؤالات به چند مدیر، معاون و آموزگار با سابقه پایه سوم و سرگروه‌های آموزشی و مدرسان کلاس‌های ضمن خدمت شهرستان خواف داده شد تا نظریه‌های اصلاحی داده شود. پس از آن، استادان محترم راهنما و مشاور آن را تأیید کردند.

شایان ذکر است که سؤالات پیش‌آزمون از لحاظ محتوایی کاملاً با سؤالات پس‌آزمون همخوانی داشته و با این فرض که شاید یکی بودن سؤالات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در نتیجه تأثیر منفی بگذارد، پژوهشگر سعی کرد تا دو آزمون، (فقط از لحاظ ظاهری، نه محتوایی و تعداد سؤال) تا حدودی با هم فرق داشته باشند.

ضریب دشواری «pi» آزمون محقق ساخته نشان می‌دهد که سؤالات، مناسب و قابل قبول هستند، چراکه سطح دشواری آنها در حد متوسط است. سؤال‌های با سطح دشواری متوسط، امکان پراکندگی در نمره آزمون شوندگان را افزایش می‌دهند. ضریب تمیز آزمون محقق ساخته نیز نشان می‌دهد که تمام سؤالات دارای ضریب عالی بیش از ۳۵٪ است.

پژوهشگر، پس از طرح پرسش‌های پیش‌آزمون و پس‌آزمون،

سال تحصیلی ۹۲-۹۱ مدارس دولتی شهرستان خواف است. دو آموزشگاه پسرانه با راهنمایی مسئولان مدیریت آموزش و پرورش شهرستان خواف، به صورت تصادفی خوشه‌ای و با تأکید بر داشتن کارگاه رایانه انتخاب، و یک کلاس ۲۰ نفره در پایه سوم به عنوان گروه گواه و یک کلاس ۲۰ نفره به عنوان گروه آزمایش انتخاب شد.

ابزار اندازه‌گیری

پرسشنامه انگیزش تحصیلی (ISM) مک اینرنی و سینکلایر

فرم اصلی پرسشنامه، شامل ۱۰۰ سؤال است که دو بعد از ابعاد سه‌گانه مدل ماهر، یعنی «مشوق‌های شخصی» و احساس از خود را می‌سنجد. فرم کوتاه این پرسشنامه را بحرانی (۱۳۷۲) در شیراز ارائه داده است. این پرسشنامه دارای ۴۹ عبارت است که براساس مقیاس لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۴) تنظیم شده است که دارای ۱۱ عامل انگیزش تحصیلی است. از این ۴۹ ماده، ۵ ماده آن هدفمندی، ۴ ماده رقابت‌جویی، ۳ ماده گرایش به کار و تکلیف، ۴ ماده گرایش به پیشرفت، ۵ ماده وابستگی اجتماعی، ۴ ماده همیاری اجتماعی، ۴ ماده شهرت‌طلبی، ۵ ماده پاداش‌های مادی، ۴ ماده قدرت‌طلبی، ۶ ماده عزت نفس و ۵ ماده اتکا به نفس را می‌سنجد. نمره‌گذاری در برخی سؤالات معکوس انجام می‌گیرد. پایایی پرسشنامه ۴۹ سؤالی به کاررفته در پژوهش را بحرانی از طریق بازآزمایی و محاسبه آلفای کرونباخ اندازه‌گیری کرده است. در روش بازآزمایی، ضریب پایایی کل آزمون ۰/۹۵ بود. ضرایب پایایی مقیاس‌های ۱۱ گانه نیز به نسبت بالا و دامنه این ضرایب از ۰/۷۰ (مربوط به مقیاس گرایش پیشرفت) تا ۰/۹۰ (مربوط به مقیاس انگیزش بیرونی) متغیر بود. میانۀ ضرایب نیز معادل ۰/۷۷ به دست آمد. به علاوه، ثابت درونی پرسشنامه به کاررفته برای کل پرسشنامه، معادل ۰/۷۷ و برای مقیاس‌های مختلف از حداقل ۰/۲۷ (مقیاس گرایش به پیشرفت) تا حداکثر ۰/۷۷

به دست می‌آید، قابلیت تعمیم این اندازه به سایر اندازه‌ها نیز معین می‌شود. برای محاسبه پایایی از ضریب روایی استفاده شده است؛ به این شرح که ابتدا سؤالات پرسشنامه به ۲۰ نمونه از جامعه آماری داده شد تا سؤالات گنگ و نامانوس برای پاسخ‌دهندگان، شناسایی و با محاسبه آلفای کرونباخ، گویه‌های دارای همبستگی ضعیف با سایر گویه‌های یک متغیر، شناخته و حذف شوند و زمینه برای انتخاب حجم نمونه و نوع نمونه‌گیری فراهم شود.

برای کسب نظر و ارزیابی روایی آنها، ابتدا پرسش‌های مذکور را به رؤیت مدیر، معاون، معلمان پایه سوم و سرگروه‌های آموزشی و مدرسان کلاس‌های ضمن شهرستان رسانده و آنگاه تغییرات لازم را بنا به تشخیص و صلاحدید به عمل آورده است.

برای محاسبه ضریب پایایی پرسشنامه از روش همسازی درونی و ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که مهم‌ترین روش برای مقایسه‌های رتبه‌ای (ترتیبی) است. در آن، علاوه بر آنکه شاخصی برای تأیید اندازه‌های حاصل از گروه‌ها و افراد

جدول ۱. ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای آزمون قرآن

ضریب آلفای کرونباخ	تعداد سؤالات	
۰/۷۹	۴	بخش خوانی
۰/۷۶	۴	شمرده‌خوانی
۰/۷۱	۴	روان‌خوانی
۰/۷۳	۴	روخوانی

یافته‌ها

فرضیه ۱: نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.

در تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، از نرم‌افزار SPSS و در سطح آمار توصیفی از میانگین، درصد و انحراف معیار و در سطح استنباطی از تحلیل کواریانس استفاده شد. در ضمن، برای آزمون فرضیات، سطح معناداری ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار نمرات پرسشنامه انگیزش تحصیلی

گروه	میانگین	انحراف معیار	پایین‌ترین	بالا‌ترین
پیش‌آزمون انگیزش تحصیلی	۶۳/۶	۳۳/۱۲	۲۲	۷۸
پس‌آزمون انگیزش تحصیلی	۶۴/۶	۳۳/۶۴	۲۱	۷۶
پس‌آزمون انگیزش تحصیلی	۶۹/۹	۳۴/۱۳۳	۲۳	۷۹
پس‌آزمون انگیزش تحصیلی	۶۵/۴	۳۳/۸۵۳	۲۱	۷۴

معادل باشند، یعنی از نظر پارامترهای مورد مطالعه همسان باشند، با استفاده از آزمون لوین آزمایش شدند که نتایج آن نشان داد، مقدار F برابر است با ۲/۲۳ که در سطح ($P > 0.05$) معنادار نیست. بنابراین، فرضیه یکسانی واریانس‌ها تأیید می‌شود و با توجه به رعایت سایر مفروضه‌ها برای تحلیل داده‌ها، می‌توان آزمون آماری را انجام داد.

در جدول ۲ نشان داده شده است که میانگین پیش‌آزمون گروه آزمایش ۶۳/۶، پایین‌ترین نمره ۲۲ و بالاترین نمره ۷۸ است. به علاوه، در پس‌آزمون، میانگین ۶۹/۹، پایین‌ترین نمره ۲۳ و بالاترین نمره ۷۹ است. میانگین پیش‌آزمون گروه کنترل ۶۴/۶، پایین‌ترین نمره ۲۳ و بالاترین نمره ۷۹ است. علاوه بر آن، در پس‌آزمون، میانگین ۶۵/۴، پایین‌ترین نمره ۲۱ و بالاترین نمره ۷۴ است.

برای اینکه اطمینان حاصل شود که گروه کنترل و آزمایش

جدول ۳. تحلیل کوواریانس نمرات پس از آزمون انگیزش تحصیلی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	ضریب ایتا
پیش آزمون	۲۱۱۴/۳	۱	۲۱۱۵/۴	۱۵۵/۳	-/۰۰۰	-/۲۵
اثر اصلی	۲۶/۷	۱	۲۵/۴	۲/۲	-/۰۰۱	-/۱۷
خطای باقیمانده	۷۸/۵	۳۸	۷۸/۵			

همان گونه که در جدول نشان داده شده است، اثر اصلی معنادار است ($P < 0.05, F = 2.2$)؛ از این رو فرضیه پژوهش تأیید می شود. به این معنی که نرم افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان پایه سوم ابتدایی در درس قرآن تأثیر مثبت دارد. میزان تفاوت نمرات گروه آزمایش و کنترل یا اندازه تأثیر دوره آموزشی نیز (۰/۱۷) است؛ یعنی ۱۷ درصد واریانس نمرات کل باقیمانده متأثر از نرم افزار آموزشی «دبستان قرآن» است.

میانگین نمرات انگیزش تحصیلی گروه آزمایش (۶۹/۹)، پس از تعدیل نمرات، بیشتر از گروه کنترل (۶۵/۴) بوده است که خود گواه تأثیر نرم افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان است.

فرضیه ۲. نرم افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روخوانی قرآن دانش آموزان تأثیر مثبت دارد.

جدول ۴. میانگین و انحراف معیار نمرات پرسشنامه روخوانی قرآن

گروه	میانگین	انحراف معیار	پایین ترین	بالاترین
پیش آزمون	۱۳/۵	۷/۸	۳	۱۶
روخوانی قرآن	۱۲	۶/۵	۴	۱۴
پس آزمون	۱۶	۸/۴	۹	۱۸
روخوانی قرآن	۱۲/۵	۶/۹	۲	۱۵

در جدول ۴ نشان داده شده است که میانگین پیش آزمون روخوانی قرآن در گروه آزمایش ۱۳/۵، پایین ترین نمره ۳ و بالاترین نمره ۱۶ است. به علاوه، در پس آزمون میانگین ۱۶، پایین ترین نمره ۹ و بالاترین نمره ۱۸ است. میانگین پیش آزمون گروه کنترل ۱۲، پایین ترین نمره ۴ و بالاترین نمره ۱۴ است. علاوه بر آن، در پس آزمون میانگین ۱۲/۵، پایین ترین نمره ۲ و بالاترین نمره ۱۵ است.

برای اینکه اطمینان حاصل شود که گروه کنترل و آزمایش معادل باشند، یعنی از نظر پارامترهای مورد مطالعه همسان باشند، با استفاده از آزمون لوین آزمایش شدند که نتایج آن نشان داد، مقدار F برابر است با ۲/۳۷ که در سطح ($P > 0.05$) معنادار نیست. بنابراین، مفروضه یکسانی واریانسها تأیید می شود و باتوجه به رعایت سایر مفروضهها برای تحلیل دادهها، می توان آزمون آماری را انجام داد.

جدول ۵. تحلیل کوواریانس نمرات پس از آزمون روخوانی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	ضریب ایتا
پیش آزمون	۱۰۲۳/۳	۱	۱۰۲۳/۳	۱۰۲/۵	-/۰۰۰	-/۴۵
اثر اصلی	۱۰/۵	۱	۱۰/۵	-/۱۴	-/۰۰۱	-/۳۲
خطای باقیمانده	۶۶/۲	۳۸	۶۶/۲			

میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی گروه آزمایش (۱۶)، پس از تعدیل نمرات، کمتر از گروه کنترل (۱۲/۵) بود که خود گواه تأثیر نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روخوانی قرآن دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی است.

فرضیه ۱-۲. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر بخش‌خوانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.

نتایج جدول نشان می‌دهد، اثر اصلی معنادار است ($P < 0.001, F = 0.14$)؛ از این رو فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. به این معنی که نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روخوانی قرآن دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی تأثیر مثبت دارد. میزان تفاوت نمرات گروه آزمایش و کنترل یا اندازه تأثیر دوره آموزشی نیز (۰/۳۲) است؛ یعنی ۳۲ درصد واریانس نمرات کل باقیمانده متأثر از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» است.

جدول ۶. تحلیل کوواریانس نمرات پس‌آزمون بخش‌خوانی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
پیش‌آزمون	۱۵۴۲/۳	۱	۱۵۴۲/۳	۱۶۲/۱۲	۰/۰۰۰	۰/۴۵
اثر اصلی	۹/۴	۱	۹/۴	۰/۲۲	۰/۰۰۱	۰/۵۲
خطای باقیمانده	۶۸/۲	۳۸	۶۸/۲			

دوره آموزشی نیز (۰/۵۲) است؛ یعنی ۵۲ درصد واریانس نمرات کل باقیمانده متأثر از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» است.

فرضیه ۲-۲. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر شمرده‌خوانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.

همان‌گونه که در جدول نشان داده شد، اثر اصلی معنادار است ($P < 0.001, F = 0.22$)؛ از این رو فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. به این معنی که نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر بخش‌خوانی قرآن دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی تأثیر مثبت دارد. میزان تفاوت نمرات گروه آزمایش و کنترل یا اندازه تأثیر

جدول ۷. تحلیل کوواریانس نمرات پس‌آزمون شمرده‌خوانی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
پیش‌آزمون	۱۳۰۲/۱	۱	۱۳۰۲/۱	۱۰۵/۶۵	۰/۰۰۰	۰/۴۶
اثر اصلی	۱۲/۴	۱	۱۲/۴	۰/۱۸	۰/۰۰۲	۰/۴۹
خطای باقیمانده	۶۳/۲	۳۸	۶۳/۲			

نمرات کل باقیمانده متأثر از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» است.

فرضیه ۳-۲. نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روان‌خوانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.

همان‌گونه که در جدول نشان داده شده است، اثر اصلی معنادار است ($P < 0.003, F = 0.18$)؛ از این رو فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. به این معنی که آموزش نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر شمرده‌خوانی قرآن دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی تأثیر مثبت دارد. میزان تفاوت نمرات گروه آزمایش و کنترل یا اندازه تأثیر دوره آموزشی نیز (۰/۴۹) است؛ یعنی ۴۹ درصد واریانس

جدول ۸. تحلیل کوواریانس نمرات پس‌آزمون روان‌خوانی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	ضریب ایتا
پیش‌آزمون	۱۶۵۳/۷	۱	۱۶۵۳/۷	۱۲۴/۳۵	۰/۰۰۰	۰/۳۵
اثر اصلی	۱۲/۸	۱	۱۲/۸	۰/۳۳	۰/۰۰۱	۰/۳۷
خطای باقیمانده	۸۲/۴	۳۸	۸۲/۴			

۲. استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روخوانی قرآن دانش‌آموزان تأثیر دارد.

برای تحلیل این فرضیه از روش تحلیل کواریانس استفاده شد. در یافته‌های این فرضیه، مشاهده شد که مقدار F به‌دست‌آمده (۰/۱۴) با درجه آزادی ۱ و در سطح $P < 0.001$ معنادار شد. بر این اساس، نتیجه می‌گیریم که استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روخوانی درس قرآن دانش‌آموزان تأثیر دارد و این فرضیه تأیید می‌شود.

۱-۲. استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر بخش‌خوانی درس قرآن دانش‌آموزان تأثیر دارد.

برای تحلیل این فرضیه از روش تحلیل کواریانس استفاده شد. در یافته‌های این فرضیه، مشاهده شد که مقدار F به‌دست‌آمده (۰/۲۲) با درجه آزادی ۱ و در سطح $P < 0.001$ معنادار شد. بر این اساس، نتیجه می‌گیریم که استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر بخش‌خوانی درس قرآن دانش‌آموزان پسر پایه سوم تأثیر دارد.

۲-۲. استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر شمرده‌خوانی درس قرآن دانش‌آموزان تأثیر دارد.

برای تحلیل این فرضیه از روش تحلیل کواریانس استفاده شد. در یافته‌های این فرضیه، مشاهده شد که مقدار F به‌دست‌آمده (۰/۱۸) با درجه آزادی ۱ و در سطح $P < 0.003$ معنادار شد. بر این اساس، نتیجه می‌گیریم که استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر شمرده‌خوانی درس قرآن دانش‌آموزان پسر پایه سوم تأثیر دارد و این فرضیه تأیید می‌شود.

۳-۲. استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روان‌خوانی درس قرآن دانش‌آموزان تأثیر دارد.

همان‌گونه که در جدول ۴-۱۷ نشان داده شده است، اثر اصلی معنادار است ($F=0.33$ ، $P < 0.001$)؛ از این رو فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. به این معنی که نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر روان‌خوانی قرآن دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی تأثیر مثبت دارد. میزان تفاوت نمرات گروه آزمایش و کنترل یا اندازه تأثیر دوره آموزشی نیز (۰/۳۷) است؛ یعنی ۳۷ درصد واریانس نمرات کل باقیمانده متأثر از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» است.

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، فرضیه‌ها عبارت بودند از:

۱. استفاده از نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی تأثیر دارد.

پژوهش‌های مختلفی که پس از استفاده از نرم‌افزار آموزشی در کلاس درس انجام شد، تأثیر این روش تدریس را بر افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان نشان می‌دهد. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه با نتایج پژوهش‌های انجام‌شده از سوی شیخ‌زاده و مهرمحمدی (۱۳۸۳)، مهدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۰)، دادمهر (۱۳۹۱)، و المخلافی (۲۰۰۶) که به نوعی تأثیر استفاده از نرم‌افزارهای کمک‌آموزشی را بر انگیزش دانش‌آموزان نشان می‌دهد، مطابقت دارد. بنابراین، همان‌گونه که مشاهده می‌شود، نتایج پژوهش در زمینه تأثیر نرم‌افزار آموزشی «دبستان قرآن» بر افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان، با دیگر پژوهش‌ها در این زمینه و یا زمینه‌های مشابه کاملاً مطابقت دارد که این امر نشان‌دهنده تأیید و همخوانی نتایج مربوط به فرضیه اول با نتایج پژوهش‌های قبلی است.

۱۳۸۵. روش آموزش قرآن دوره ابتدایی. شرکت چاپ و نشر

کتاب‌های درسی ایران.

بحرانی، محمود. ۱۳۸۴. «مطالعه انگیزش تحصیلی دانش آموزان

متوسطه استان فارس و عوامل همبسته به آن». مجله علوم

اجتماعی و انسانی ۴(۲۲)، ۱۲۰-۱۱۸.

جمشیدی، فریمان. ۱۳۷۶. بررسی رابطه عوامل انگیزش تحصیلی

با موضع کنترل در میان دانشجویان ضمن خدمت استان

زنجان (پایان نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی)، دانشکده علوم

تربیتی و روان‌شناسی.

دادمهر، مجید. ۱۳۹۱. تأثیر آموزش نرم‌افزار آموزشی «میشا و کوشا»

بر انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس

علوم تجربی دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی (پایان نامه کارشناسی

ارشد علوم تربیتی)، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد قاین.

دیودار، معصومه. ۱۳۹۱. «فناوری آموزشی»، مجله رشد آموزش

ابتدایی ۱(۱۲۶)، ۲۵.

رهبری نژاد، یدالله. ۱۳۸۰. ارزشیابی از برنامه درسی آزمایشی آموزش

قرآن پایه دوم ابتدایی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی،

دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.

شیخ‌زاده، مصطفی و مهرمحمدی، محمود. ۱۳۸۳. «نرم‌افزار آموزش

ریاضی ابتدایی براساس رویکرد سازنده‌گرایی و سنجش میزان

اثربخشی آن». فصلنامه نوآوری‌های آموزشی ۳۲(۹)، ۴۳-۸.

طاهری، حسن. ۱۳۷۷. ارزشیابی از اجرای آموزشی برنامه درسی

آموزش قرآن پایه اول ابتدایی (آزمایشی). سازمان پژوهش و

برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.

طاهری، حسن و دانشور، میترا. ۱۳۸۰. ارزشیابی از اجرای آموزشی

برنامه درسی آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی. سازمان پژوهش

و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی.

گلزاری، زینب. ۱۳۸۳. تأثیر به‌کارگیری طراحی آموزشی دست‌سازها

و نرم‌افزار محقق‌ساخته درس ریاضی دوره راهنمایی بر یادگیری

دانش‌آموزان دختر شهر تهران و مقایسه این دو روش با روش

تدریس سنتی (پایان نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه تربیت معلم.

لاری، مجتبی. ۱۳۹۱. بررسی تأثیر نرم‌افزار «ویکی و نیکی» بر

پژوهش‌های مختلفی که پس از استفاده از نرم‌افزار آموزشی

در کلاس درس انجام شد، تأثیر این روش تدریس را بر افزایش

روان‌خوانی دانش‌آموزان نشان می‌دهد. نتایج حاصل از آزمون این

فرضیه با فرضیات سه‌گانه‌اش با نتایج پژوهش‌های انجام‌شده

از سوی گلزاری (۱۳۸۳)، شیخ‌زاده و مهرمحمدی (۱۳۸۳)،

مهدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۰)، دادمهر (۱۳۹۱)، لاری (۱۳۹۱)،

المخلافی (۲۰۰۶) و الیوت (۲۰۱۰) که به نوعی تأثیر استفاده از

نرم‌افزارهای کمک‌آموزشی را بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

نشان می‌دهد، مطابقت دارد. بنابراین، همان‌گونه که مشاهده

می‌شود، نتایج پژوهش در زمینه تأثیر نرم‌افزار آموزشی «دبستان

قرآن» بر افزایش روان‌خوانی دانش‌آموزان، با دیگر پژوهش‌ها

در این زمینه و یا زمینه‌های مشابه کاملاً مطابقت دارد. با توجه به

یافته‌های پژوهش، توصیه می‌شود:

برگزاری کارگاه‌های آموزشی در راستای آشناساختن معلمان

با نرم‌افزار آموزشی کمک‌درسی «دبستان قرآن» انجام شود.

بستر لازم و امکانات مناسب برای بهره‌گیری بیشتر از نرم‌افزار

آموزشی کمک‌درسی «دبستان قرآن» در مدارس فراهم شود

متخصصان تعلیم و تربیت و کارشناسان فن‌آوری آموزشی

نسبت به تولید و فراهم‌آوردن برنامه‌ها و نرم‌افزارهای رایانه‌ای

مناسب در هر موضوع (به‌ویژه علوم قرآنی)، اقدام کنند و بستر

لازم را برای استفاده از این برنامه‌ها در مدارس مهیا سازند.

در هر مدرسه یا مرکز آموزشی، یک سایت رایانه‌ای با حداقل

چند رایانه، برای کاربری‌های آموزشی ایجاد شود و در کنار آن،

برنامه‌ها و نرم‌افزارهای مناسب نیز تدارک دیده شود که معلمان،

متناسب با درس‌هایی که آموزش می‌دهند، از آنها در جریان

آموزش استفاده کنند.

کتابنامه

اژه‌ای، جواد؛ ویسانی، مختار؛ سادات، سمیه. ۱۳۹۰. «انگیزش

تحصیلی و اضطراب». مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی

۱۵(۲)، ۴۸-۴۵.

انوشه‌پور، ابوالفضل؛ سرشور خراسانی، غلام‌عباس؛ سیف، سیدمهدی.

- خلاقیت و پیشرفت تحصیلی درس ریاضی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی)، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد قاین. مهدی‌زاده، حسین؛ صفری، یحیی؛ نادى، محمدعلی؛ پاک‌نیا، لیلا. ۱۳۹۰. «تأثیر نرم‌افزار آموزشی طراحی‌شده بر مبنای فراشناخت بر خودراهبری دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر کرمانشاه»، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی ۸(۴)، ۶۶-۷۶.
- یوسفی، علیرضا؛ قاسمی، غلام‌رضا؛ فیروزنیا، سمانه. ۱۳۸۸. «ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویمان علوم پزشکی اصفهان»، *مجله آموزش در علوم پزشکی* ۹(۱)، ۷۹-۸۵.
- Almekhlafi, A. 2006. "The Effect of Computer-Assisted Language Learning (CALL) on United Arab Emirates EFL School Students' Achievement and Attitude", *Journal of Interactive Learning Research* 17(2), 121-142.
- Elliot, S. 2010. *Multimedia in Schools: A Study of Web-Based Animation Effectiveness*. Retrieved from <http://center.uoregon.edu>

Archive